

már az újszülötteknél megfigyelhetők. Közbevetőleg meg kell említenünk, hogy Stirnimann az újszülött kor meghatározásánál Finkelstein megállapítását teszi magáévá és az újszülött kort a születés utáni első 14 napra korlátozza. Felfogása a lelki-struktúra szerint lényeges vonásaiban már a születés előtt kialakul. Sőt, tagadva a postnatalis psychogenesist, azt állítja, hogy az újszülöttben az értelem legmagasabb képességei már hajlanként megvannak.

Mindazonáltal, hogy az újszülött veleszületett képességeinek ilyen nagy jelentőséget tulajdonít, a szerző nem válik a nativizmus egyoldalú hívévé, hanem a nativizmus és az empirizmus vitájában közvetítő állásfoglalást vall. Azt állítja, hogy egyik tényező sem, azaz sem az öröklött, sem a szerzett képességek nem kapcsolhatók ki a lelki fejlődés tényezői közül. A fejlődés irányát illetően voltaképpen egyik tényezőnek sem tulajdonít jelentőséget, merő a lelki élet fejlődésének irányát a biológiai követelmények szabják meg. (Ez utóbbi megállapítását valószínűleg csak a csecsemőkorra korlátozza.)

Stirnimann sem a módszer, sem pedig a megfigyelt jelenségeket illetően nem tér el jelentősen az újszülött lélektani vizsgálatok eddigi módszereitől, kutatási területeitől. Munkájának értékes, új irányt jelölő mozzanatait nem itt kell tehát keresnünk, hanem a lelki jelenségek elemzésében és értelmezésében. Következtetései ma még sok esetben merésznek tűnnek fel az újszülött lélektani vizsgálatok eddigi megállapításaihoz viszonyítva. De a lélektani kutatás más területeinek eredményeivel egybehangzanak.

Ójvári Béla.

P. Emmanuel v. Severus: Lupus von Ferrières. Gestalt und Werk eines Vermittlers antiken Geistesgutes an das Mittelalter im 9. Jahrhundert. (Beiträge zur Geschichte des alten Mönchtums und des Benediktinerordens. Heft 21.) Münster in Westfalen, 1940., 8-r., 194 lap.

E mű szerzője bencésrendi szerzetes, az 1013-ban alapított híres rajnávidéki Maria-Laach apátságban, mely ma is gazdag irodalmi munkásságáról (*Stimmen aus Maria-Laach*) ismeretes. Kiadója, kinek e mű ajánlva is van, Herwegen Ildefonz, Maria-Laach mostani jeles apátja. Tárnya Ferriéresi Lupusnak, egy 9. századbéli bencés apátnak jellemrajza és annak a működésnek ismertetése, melyet a középkorban az ókori szellemi javaknak hagyományoszerű átörökítése érdekében irodalmi úton és tanítói tevékenységével kifejtett. Lupus apátnak személye és működése már régóta sokféleképpen figyelmet keltett a tudós világ előtt. A hittudósok főleg a predestináció tana fölött a szász származású Gottschalkkal folytatott tudományos vitáját ismerik, a szentek életéről szóló irodalomban a Lupus apáttól eredő Szent Wigbert és trieri Maximin-életrajzokat becsülik nagyra. Olvasóinkat ezeknél közelebből érdeklí azonban Lupus filológiai tevékenysége, melynek jelentősége az, hogy Lupus, mint antik tartalmú kéziratok gyűjtője és kritikusa, az ókori szellemi javak átmentésében, s. ilymódon a renaissance és humanizmus előkészítésében hervadhatalan érdemeket szerzett. Filológiai munkássága azonban az ókori írók hagyományainak történetére nézve nagyfontosságú tö-

rekvésein kívül a korai középkori másolók íróműhelyeinek ismeretére nézve, tehát művelődéstörténeti és paleografiai szempontból is értékes. Különbféle jogi munkálatok alapján a jogtörténész is számon tartja Lupust, mint a germán népfaj lelkiületének kiváló ismerőjét, fennmaradt levelei pedig annak a szellemi mozgalomnak fontos emlékei, melyet újabb időben a Nagy Károly korában meginduló ú. n. Karoling-renaissance névvel jelöl a művelődéstörténelem. Nem érdektelen a kapcsolata korának politikai történetével sem, amennyiben a frank királyok idején Jámbor Lajos családjával, főleg feleségével, Judit királynéval szellemi érintkezésben állott s Kopasz Károly udvarában is több ízben tartózkodott. Lupus egy nevezetes kolostornak is apátja volt, a Páristól mintegy 100 km-nyire fekvő Ferrièresben, mint ennek szellemi vezére, — érdeklődésünknek ez leginkább közvetlen tárgya — s ebben a minőségében a kolostori iskolázás révén az oktatásügy történetében is szerepet játszott.

Szerzőnk célja tehát elég sokoldalú előttünk levő könyvében, s ennek megfelelően gazdag előző irodalom alapján, de új szempontokból tárgyalja Lupus működését. Első fejezetében, mintegy hangsúlyozva, hogy a jeles apátnak ránk maradt iratai fontosabbak minden egyéb életrajzi adatnál, ismerteti Lupus kéziratait: a levélgyjűteményt, a predesztinációról szóló vitairatait, hagiografikus műveit, poetikáját és költeményeit, a tévesen neki tulajdonított maradványokat és a hősére vonatkozó egész irodalmat. Második fejezetét szenteli Lupus életrajzának. Tárgyalja származását, elindulását, tevékenysége első szakaszát, apáti működését és végül utolsó éveit. A harmadik fejezet, melynek címe »Litterae Renatae«, fejt ki Lupusnak jelentőségét az ókori szellemi javak hagyományos átörökítésében, szól az antik auktorok és a szentek iratainak, a római történetírók kivonatainak, Cicero és a latin klasszikus írók és költők, főleg Horatius műveinek szerepéről Lupus írásában; jellemzi őt mint írórt és kritikust; tárgyalja Lupus latin nyelvét és stílusát, tanítóit, barátait és kortársait. A következő fejezetben Lupus tudományos érdeklődésének képét rajzolja meg, az ókorhoz való viszonyát, bölcséleti eszményeit s megállapítja érdemeit a Karoling-renaissance terén. Külön fejezetet szentel a Gottschalk-féle predesztinációs vita tárgyalásának s végül Lupus jogtörténeti és politikai anakretainák. Érdekes részlete e fejezetnek, mely Lupusnak Kopasz Károlyhoz írott *Intelmeiről* és a korabeli »fejedelmi tükrök«-ről szól. A tárgyalás befejezéséül Lupus hagiografikus iratainak, a Szent Wigbert és Szent Maximin életének fejtegetése szolgál.

Összefoglaló visszatekintésében szerzőnk úgy érzi, hogy sikerült néhány új vonással hozzájárulnia ahhoz a megállapításhoz, hogy Lupusnak volta-képeni nagysága a tudományos tevékenység terén szerzett érdemeiben rejlik, s jelentőségét azokban a nagy összefüggésekben látja, melyek korában is megvoltak s melyek a jelennel is összekötik. Nevezetes kérdést, világlított meg szerzőnk azoknak a problémáknak tisztázásával, hogy mint állja meg Lupus az összehasonlítást *Einharddal*, Nagy Károly életírójával és *Rabanus Maurussal*, vagy a Karoling-művelődés nagy tanítómeistereivel, *Be-*

dával és Alcuinnal? Fekülmúlja-e őket vagy elmarad-e mögöttük jelentőségében?

Ebből a szempontból tekintve Emmanuel v. Severus monografiája nemcsak nagyon érdekes művelődés-, hanem egyúttal neveléstörténeti olvasmány is.

Gyulai Agost.

Diedrich Westermann: Afrika als europäische Aufgabe. Die Erziehung der Eingeborenen. Deutscher Verlag, Berlin, 1941. 8-r., 227 l.

Az afrikai nevelésről vallott fölfogások két véglet között mozognak. Vannak, akik azt tartják, hogy munkára kell nevelni a bennszülötteket. Mások viszont azt vitatják, hogy művelt középeurópaiakat kell faragni belőlük. A ma uralkodó irányzat körülbelül a középuton halad. Az Afrikában érdekelt európai gyarmatbirodalmak megdolgoztatják őket, de egyúttal gondoskodnak arról is, hogy a négernek az alapvető elemi iskolai ismeretek elsajátítása, majd ezen túlmenően az elemi iskola felső osztályai nyújtotta mezőgazdasági és ipari irányú képzés révén hasznohajtóan kapcsolódjanak bele a föld-rész gazdasági vérkeringésébe.

A népiskolai tanítóktól alkalmazóik egészen helyesen megkövetelik, hogy iparkodjanak mielőbb megismerni a lakosság lelki életét, szokásait, nyelvét és szokos, tapintatos eljárással irtsák ki már a gyermek lelkéből is a boszorkányhitet, a törzsfő halálakor szokásban volt emberölés és vérbosszú szükségességének tudatát s az ekként megtisztított talajban hintsék el lassan a mai természettudományos létszemlélet csírait.

A missziók hosszadalmas és fárasztó, de végeredményben áldásos és eredményes munkájának köszönhető, hogy ma már a legtöbb községben megalakult a vének tanácsa, amely egyre fokozódó érdeklődéssel a szerettelt áldoz elég sok időt az iskola ügyének, észrevételeivel, megjegyzéseivel kezére jár az iskolavezetőknek, tanítóknak, s ha az épület megfelelő berendezése, tanítói lakások építése körül nem is szerzett még érdemeket, másfelől a bennszülöttek adójának jelentékeny részét készséggel fordítja a kemény munkát végző tanítótestületek javadalmazására. Dícséret illeti azokat a derék pedagógusokat, akik pihenőjükről lemondva szabad óráikban feleségeikkel egyetemben ellátogatnak a bennszülöttek szegényes viskóiba és ott szinte az egész családi körnek nevelőivé válnak. Általában 5 évig járnak a gyermekek, fiúk s leányok vegyest, az elemi iskolába, amelynek elvégzése után csak a valóban tehetségesebb elemek jutnak be a francia, angol, belga, portugál és részben német alapítású középiskolákba.

Az elemiben a környék uralkodó nyelvén folyik a tanítás, viszont a középfokú tanintézetekben már nem. Alig van ugyanis afrikai nyelvjárás, amelyiknek a legkülönbözőbb szakterületek kifejezésére alkalmas szókinccse volna; ezért a középiskolai tanárok valamelyik európai nyelven végzik az oktatást. Főltötte elismerésre és utánzásra méltó, hogy a német missziós iskolák tanárai egyre inkább törekednek helyet szorítani a bennszülöttek egy-egy vezető nyelvjárásának a középiskolai tanításterv keretében is.